

ALEX CAPUS

*Istorijsa
apie
Leonu iu
Luizu*

PIRMAS SKYRIUS

Sėdėjome Dievo Motinos katedroje ir laukėme kunigo. Spalvinga šviesa krito pro lango rozetę ant gėlėmis apkaišyto atidengto karsto, pastatyto ant raudono kilimo priešais pagrindinį altorių. Deambulatorijuje priešais pietą klūpojo kapucinų vienuolis, kairiojoje šoninėje navoje ant pastolių įsitaisęs mūrininkas brūžavo mentele, ir tas brūžavimas aidėjo po aštuonių šimtų metų senumo skliautais. Daugiau niekas nedrumstė ramybės. Buvo devinta ryto, turistai dar pusryčiauo viešbučiuose. Mūsų, gedėtojų, buvo susirinkę nedaug – velionis nugyveno ilgą gyvenimą. Dauguma tų, kurie jį pažinojo, dar prieš jį buvo pasimirę. Priešakiniam suole per vidurį sėdėjo keturi jo sūnūs, dukra ir marčios, šalimais – dvylika anūku, iš kurių šeši dar buvo nesusituokę, keturi susituokę, o du išsiskyrę. Pačiame krašte – keturi iš dvidešimt trijų proanūkių, kurie aną 1986-ųjų balandžio 16-ąją jau buvo gimę. Už mūsų, prieblandoje ligi pat katedros portalo durų, rikiavosi penkiasdešimt aštuonios tuščių suolų eilės – iš-tisa tuščių suolų jūra, kurioje veikiausiai būtų galėję sutilpti visi mūsų protėviai nuo pat dvyliktojo amžiaus. Mūsų draugė buvo apgailėtina menka, bažnyčia – pernelyg didelė. Mano senelis, Orfevro krantinės policijos komisariato chemikas, užkietėjęs bedievis, iškrėtė savo paskutinį pokštą, mus visus čionai susodinęs. Jeigu kada nors numirtų, vis kartodavo jis pastaraisiais metais, pageidautų, kad laidotuvių mišios būtų laikomos Dievo Motinos katedroje. Jeigu kas nors leisdavosi svarstyti, esą jam, netikinčiam, juk visiškai neturėtų rūpėti, kokia bažnyčia būsianti pasirinkta, o mūsų mažai šeimai kvartalo bažnyčia čia

pat už kampo būtų tinkamesnė, jis atkirsdavo: „Šventojo Mikalojaus iš Šardonė bažnyčia? Na jau ne, vaikučiai, parūpinkite man Dievo Motinos katedrą. Ji vos už kelių šimtų metrų, žinoma, mažumą kainuos, bet susimokėti jūs įstengsite. Beje, mišių norėčiau lotynų, o ne prancūzų kalba. Prašyčiau pagal senąją liturgiją, su daug smilkalų, ilgais rečitatyvais ir grigališkuoju choralu.“ Tuomet šypteldavo iš po ūsų įsivaizduodamas, kaip jo palikuonys ligi žaizdų nusizulina kelius dvi su puse valandos klūpodami ant kietų klauptų. Šis pokštas jam taip patiko, kad įtraukė jį į savo nusistovėjusių posakių repertuarą. „Jeigu iki to laiko dar nebūsiu užsukęs į Dievo Motinos katedrą“, – pridurdavo paskambinęs užsirašyti į kirpyklą, arba: „Linksmų Šventų Velykų ir iki pasimatymo Dievo Motinos katedroje!“ Ilgainiui šis pokštas išvirto į pranašystę, ir kai mano seneliui iš tikrųjų išmušė paskutinioji, mums visiems buvo aišku, ką daryti. Taigi tiksliai toje pat vietoje, kurioje Napoleonas Bonapartas vainikavosi prancūzų imperatoriumi, gulėjo senelis su vaškinge nosimi ir iš nuostabos pakeltais antakiais, o mes sėdėjome tuose klauptuose, kuriuose prieš šimtą aštuoniasdešimt dvejus metus sėdėjo imperatoriaus broliai, seserys ir generolai. Laikas ėjo, kunigas vis nesirodė. Saulės spinduliai jau nebegulė ant karsto, o krito šalia ant juodų su baltu akmens plokščių. Iš tamsos išniro bažnyčios patarnautojas, uždegė kelias žvakes ir nėrė atgal į tamsą. Vaikai šliaužinėjo ant suolų, vyrai vis pasitrindavo sprandus, moterys sėdėjo išsitempusios it stygos. Mano pusbrolis Nikolija išsitraukė iš palto kišenės savo marionetes, kad parodytų vaikams spektakliuką, kurio esmė buvo tokia: šeriutabarzdis plėšikas išsijuosęs talžo kuoka Ginjolį* per kepurę.

Tik štai toli už mūsų tyliai girgžtelėjusios atsidarė šoninės durys šalia pagrindinio portalo. Mes visi atsiskome. Per atsiveriantį durų plyšį įspindo šilta pavasario ryto šviesa ir į prieblandą

* Ginjolis (*pranc. Guignol*) – prancūzų lėlių teatro personažas.

įgarmėjo Sitė gatvės šurmuly. Vidun įkuldenu smulkutė pilka figūrėlė, apsigobusi ryškiai raudonu šilkinIU šaliu.

- Kas ji?
- Ar toji moteris mūsų giminaitė?
- Tyliau, juk viskas girdisi.
- Ar ji iš mūsų šeimos?
- O gal tai..?
- Tu taip manai?
- Na ką tu!
- Argi nebuvai sykį laiptinėje jos...
- Taip, bet ten buvo prietema.
- Baikit spoksoti!
- Na kurgi tas kunigas?
- Ar ją kas nors pažįsta?
- Ar tai...
- ...galbūt...
- Esi tuo tikra?
- Gal pagaliau visi nutiltumėte?

Iš pirmo žvilgsnio man buvo aišku, kad toji moteris – ne iš mūsų šeimos. Smulkūs energingi žingsniai, į akmenines plokštes kietai kaukšintys kulniukai, lyg kas delnais pliaukšėtų, juoda skrybėlaitė, pridengta juodu šydu, o po juo – išdidžiai atkištas smailus smakras. Ji skubriai persižegnojo prie akmeninio dubens su švėstu vandeniu ir padarė elegantišką reveransą – ši moteris negalėjo būti iš Le Galų giminės. Bent jau kilusi ne iš Le Galų. Mums nebūdinga dėvėti juodų skrybėlaičių ir skubriai žegnotis. Mes, Le Galai, esame aukštaūgiai, lėtapėdžiai normanai, kai vaikštome, dėliojame kojas apgalvotai, žengiame dideliais žingsniais, be to, mūsų šeima labai vyriška. Aišku, joje yra ir moterų – tu, kurias atsivedėme į šeimą, bet kai gimsta kūdikis, dažniausiai tai būna berniukas. Aš pats turiu keturis sūnus, o dukters – nė vienos. Mano tėvas turi tris sūnus ir vieną dukterį, o jo tėvas – velionis Leonas Le Galas, kuris tą rytą gulėjo kars-

te, – irgi susilaukė keturių berniukų ir vienos mergaitės. Mūsų rankos stiprios, pečiai platūs, mes nenešiojame papuošalų – na, tik rankinius laikrodžius ir sutuoktuvių žiedus – ir mėgstame paprastus drabužius be jokių raukinukų ar kokardų. Užsimerkę net nesumotume pasakyti, kokios spalvos marškiniais dabar vilkime. Mums niekada neskauda nei galvos, nei pilvo, o jeigu ir susopsta, tai gėdos apimti neišsiduodame, nes pagal mūsų vyriškumo sampratą nei galvose, nei pilvuose – gink Dieve, tik ne pilvuose! – negali būti jokių skausmą juntančių minkštųjų kūno dalių.

Tačiau į akis labiausiai krinta plokšti mūsų pakaušiai, iš kurių taip mėgsta pasišaipyti į šeimą atitekėjusios moteriškės. Kai gauname pranešimą apie naujagimį giminaitį, pirmiausia mums parūpsta ne jo svoris, kūno ilgis ar plaukų spalva, o pakaušis. „Koks jis – ar plokščias? Ar jis – tikras Le Galas?“ Ir kuomet kurį nors iš mūsų lydime į kapus, guodžiamės tuo, kad nė vieno karste gabenamo Le Galo galva niekuomet nesiridinės į šalis, o gulės kaip priplota.

Esu įpratęs prie liguisto savo brolių, tėvų ir senelių humoro, ir man patinka būti Le Galu. Nors kai kurie iš mūsų turi silpnąbę alkoholiui ir tabakui, galime būti tikri, kad gyvensime ilgai, ir kaip ir daugybė kitų šeimų esame tvirtai įsitikinę, kad nors mes ir niekuo neypatingi, vis dėlto labai saviti.

Šios iliuzijos neįmanoma nei pagrįsti, nei patvirtinti, mat dar niekada, kiek man žinoma, joks Le Galas nenuveikė nieko, kas išliktų žmonijos atmintyje. Visų pirma, dėl to, kad neturime ryškių gabumų, antra, esame nepakankamai darbštūs, trečia, dauguma iš mūsų dar paauglystėje pajunta išdidžią panieką iniciaciniais deramo išsilavinimo ritualams, o ketvirta, kone visuomet sūnūs iš tėvų paveldi gilų bjaurėjimąsi Bažnyčia, policija ir autoritetais intelektualais.

Todėl mūsų akademinė karjera paprastai baigiasi iškart po gimnazijos arba vėlų vėliausiai trečiame-ketvirtame aukštosios mokyklos semestre. Vos kas keletą dešimtmečių kuris nors iš

Le Galų įstengia užbaigti studijas ir susitaikyti su pasaulietiniu arba dvasiniu autoritetu. Toksai tampa teisininku, gydytoju arba kunigu, ir šeima rodo jam pagarbą, kita vertus – juo imama savotiškai nepasitikėti.

Šiokios tokios pomirtinės šlovės susilaukė mano proprosenelis Seržas Le Galas, kuris netrukus po Vokietijos ir Prancūzijos karo buvo išmestas iš gimnazijos už tai, kad vartojo opijų, ir tapo Kano sunkiujų darbų kalėjimo prižiūrėtoju. Jis įėjo į istoriją, kai pabandė taikiai, be įprastų skerdynių, numalšinti kalinių maištą. Atsidėkodamas kažkuris kalinys kirviu suskaldė jam kiaušą. Kitas protėvis pasižymėjo tuo, kad nupiešė pašto ženklą Vietnamo paštui, o mano tėvas jaunystėje yra tiesęs naftotiekį Alžyro Sacharoje. Visi kiti Le Galai užsidirba duoną kaip nardymo instruktoriai, krautuvų vairuotojai arba administracijos tarnautojai. Mes prekiaujame palmėmis Bretanėje, vokiškus motociklus pardavinėjame Nigerijos kelių policijai, o vienas iš mano pusbrolių darbuojasi banke *Société Générale* detektyvu puse etato – ieško besislapstančių skolininkų.

Vis dėlto dauguma iš mūsų gyvenimą esame susitvarkę visai pakenčiamai, ir labiausiai už tai turėtume padėkoti savo žmonoms. Visos mano svainės, tetos ir senelės iš tėvo pusės yra stiprios, sumanios ir širdingos moteriškės, gebančios taktiškai, tačiau nekvestionuojamai įgyvendinti matriarchatą. Profesiniame gyvenime jos paprastai pasiekia daugiau už savo vyrus ir daugiau uždirba, rūpinasi mokesčių deklaravimu ir sprendžia vaikų problemas mokykloje. Vyrai atsidėkoja joms patikimumu ir romumu.

Sakyčiau, mes esame taikingi sutuoktiniai. Nemeluojame ir stengiamės gerti tik tiek, kad nežalotume sveikatos. Nuo kitų moterų laikomės atokiai, noriai atliekame namų remonto darbus ir tikrai labiau nei vidutinis statistinis vyras mylime vaikus. Per šeimos susiėjimus turime gerą paprotį po pietų atsidėti žaidimams sode su kūdikiais ir mažyliais, o moterys tuomet važiuo-

ja į paplūdimį arba apsiprekinti į parduotuves. Mūsų žmonos vertina tai, kad gyvenimo pilnatvei mums nereikia brangių automobilių, ir dar tai, kad nesiveržiame skristi į Barbadosą žaisti golfo. Jos atlaidžiai žiūri į mūsų potraukį lankytis blusturgiuose ir parsivilkti namo keistų pirkinių: nepažįstamų žmonių fotoalbumų, mechaninių obuolių skutiklių, atitarnavusių skaidrių projektorių, kuriems jau kadų kadai neberastum tinkamo formato skaidrių, tikrų karo laivyno žiūronų, pro kuriuos viskas matosi aukštyrų kojoms, chirurginių pjūklų, aprūdijusių revolverių, kirvarpų sugrauztų gramofonų ir elektrinių gitarų su iškritusiu kas antru dalmeniu – mėgstame parsitempti keistų daiktų, o paskui ištikus mėnesius juos poliruojame, valome ir bandome sutaisyti, kad vėliau išdovanotume, nuneštume atgal į blusturgį arba išmestume į šiukšlyną. Šitaip raminame savo vegetacinę nervų sistemą. Šunys ėda žolę, aristokratų dukterys klausosi Šopeno, aukštųjų mokyklų profesoriai žiūri futbolą, o mes knebinėjames prie sendaikčių. Beje, stebėtinais daugelis iš mūsų vakarais, kai vaikai suminga, aliejiniiais dažais tapo rūsyje mažo formato paveikslus. O vienas – tą žinau iš pirmų lūpų – slapta rašo eilėraščius. Tik gaila, kad ne itin gerus.

Priešakinis Dievo Motinos katedros suolas net tirtėjo nuo slopinamo susijaudinimo. Nejaugi tai tikrai panelė Žanvjė, nejaugi ji išdrįso ateiti? Moterys ir vėl įsispitrėjo į priekį ir ištiesino nugaras, lyg joms, be karsto ir amžinosios lempelės virš pagrindinio altoriaus, nerūpėtų niekas kitas. Tačiau mes, vyrai, gerai pažįstame savo žmonas, tad iškart supratome, kad jos įtempusios ausis klausėsi smulkių žingsnelių *staccato*, atklaksinčio iš šoninės navos į vidurinę, kurioje be menkiausio sutrikimo, be jokio *ritardando* ar *accelerando*, lyg pagal ritmiškus metronomo takto dūžius, pasisuko stačiu kampu ir nuskubėjo į priekį. Tie, kurie akių kampučiais nulydėjo tą smulkutę būtybę, matė, kaip ji lengvais žingsneliais it jauna mergaitė užlipo raudonu kilimu per du laiptelius prie karsto kojūgalio, uždėjo dešinę ranką ant šoni-

nės karsto lentos ir be garso prisilinko prie galvūgalio, ten galiausiai sustojo ir kelioms sekundėms sustingo it pagal kareivišką komandą „ramiai“. Tada pakėlė šydą virš skrybėlės, pasilenkė, išskėtė rankas į šalis, padėjo jas ant karsto krašto, pabučiavo mano senelį į kaktą ir prigludo skruostu prie jo vaškinės galvos, lyg norėtų minutėlę pailsėti. Veido nenusuko į pagrindinio alto-riaus pusę, neslėpė jo nuo mūsų, o atvirai leidosi apžiūrinėjama. Visi mes matėme, kaip ji užsimerkė, kaip jos raudonai padažytose lūpose atsirado šypsena, vis platesnė ir platesnė, kol galiausiai lūpos prasivėrė begarsiam juokui.

Tuomet ji atsitraukė nuo mirusiojo, vėl išsitiesė, nuo sulenktos rankos nusiėmė rankinę, atidarė ją ir vikriu judesiu ištraukė kažkokį blankų kumščio dydžio daiktą. Vėliau jį apžiūrėję pamatėme, kad tai senas dviračio skambutis su pusapvaliu varpeliu, kurio chromuotą, vietomis apsilaupiusį paviršių buvo išraižę plonyčiai įtrūkiai. Moteris užsegė rankinę, užsikabino ją vėl ant rankos, o tada du sykius spustelėjo skambutį. Dzin-dzin, dzin-dzin. Skambučio garsas dar aidėjo po bažnyčios skliautais, o ji jau spėjo padėti jį į karstą, tada atsigrįžo į mus ir visiems iš eilės pažvelgė tiesiai į akis. Pradėjo nuo kairiojo krašto, kur sėdėjo mažiausi vaikai su tėvais, pervedė akimis per visą eilę, stabtelėdama prie kiekvieno gal tik sekundę, o pasiekusi dešinį pakraštį visiems pergalingai nusišypsojo, pasisuko eiti ir klaksinčiais žingsneliais praėjo pro visą šeimą centrine nava durų link.